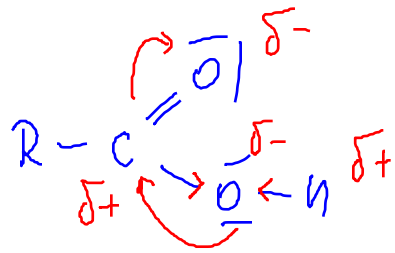

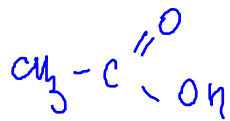
Karboxylové kyseliny

Karboxylové kyseliny

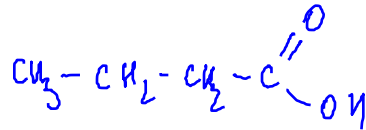

1. kyselost vodíkového atomu
2. citlivost karboxylového kyslíku k atomu elektrofilem (protonem)
3. interakce karboxylového uhlíku s nukleofilem

Návozní: zakončení -ová kyselina

ethanová kyselina kys. octová

butanová kyselina

$\text{CH}_3(\text{CH}_2)_{14}\text{COOH}$ kys. palmátová (mastné kys.)

$\text{CH}_3(\text{CH}_2)_{16}\text{COOH}$ kys. stearátová

$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}=\text{CH}-\text{COOH}$ kys. pent-2-enová

$\text{CH}_3-\text{CH}=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{COOH}$ kys. pent-3-enová

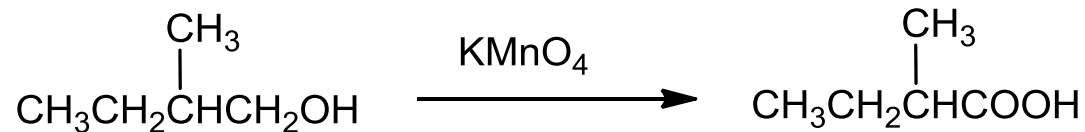
kys. propionátová
máselná,
valerátová

$\text{CH}_3-(\text{CH}_2)_7-\text{CH}=\text{CH}-(\text{CH}_2)_7-\text{COOH}$
kys. olejová

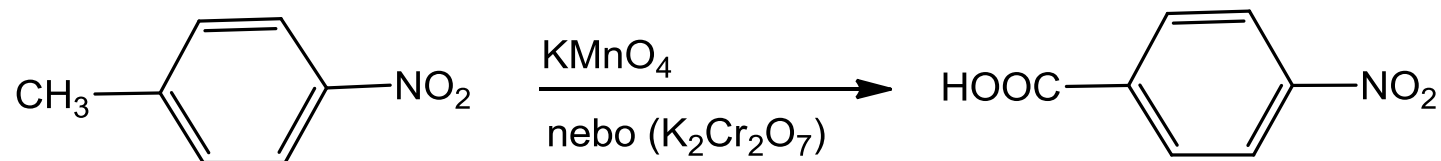

Příprava karboxylových kyselin

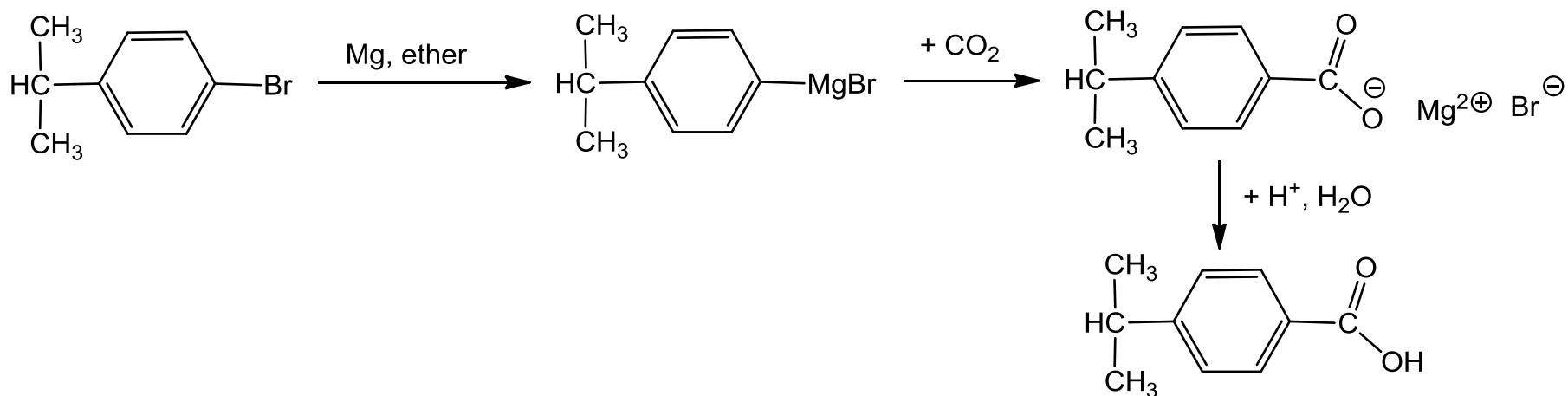
oxidace primárních alkoholů

oxidace alkylbenzenů

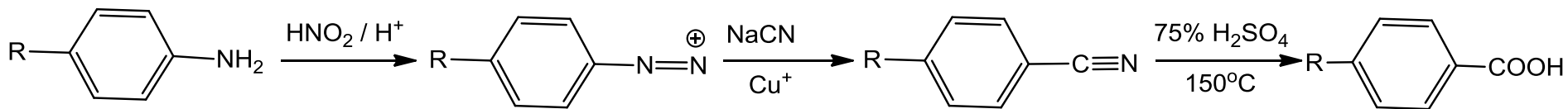
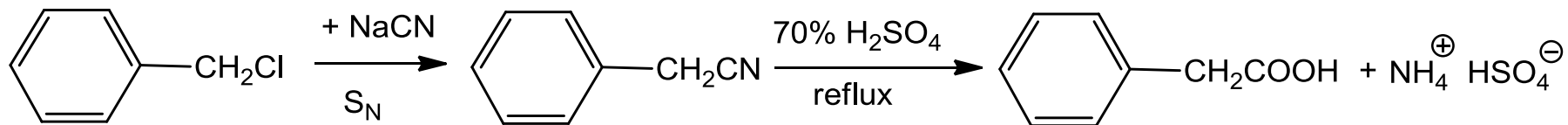

využití Grignardova reagentu při reakci s CO_2

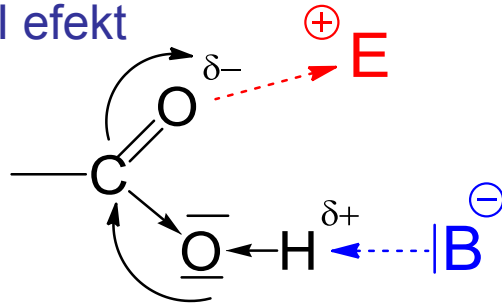
Příprava karboxylových kyselin

hydrolýza nitrilů

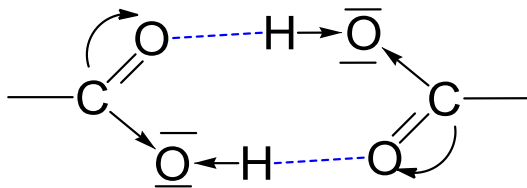
Reaktivita karboxylové funkce

- M efekt, - I efekt

- I efekt < + M efekt

- I efekt kyslíku

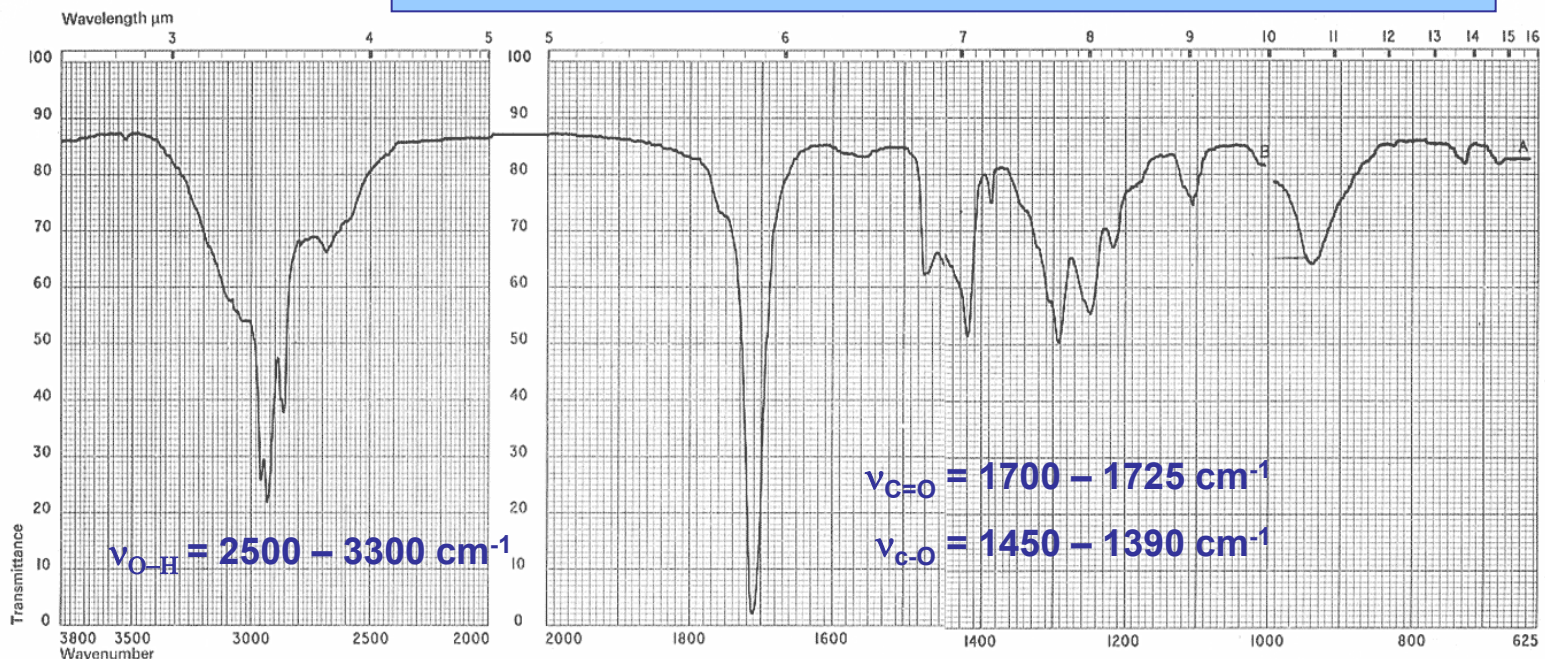
tvorba dimerů

Reaktivita:

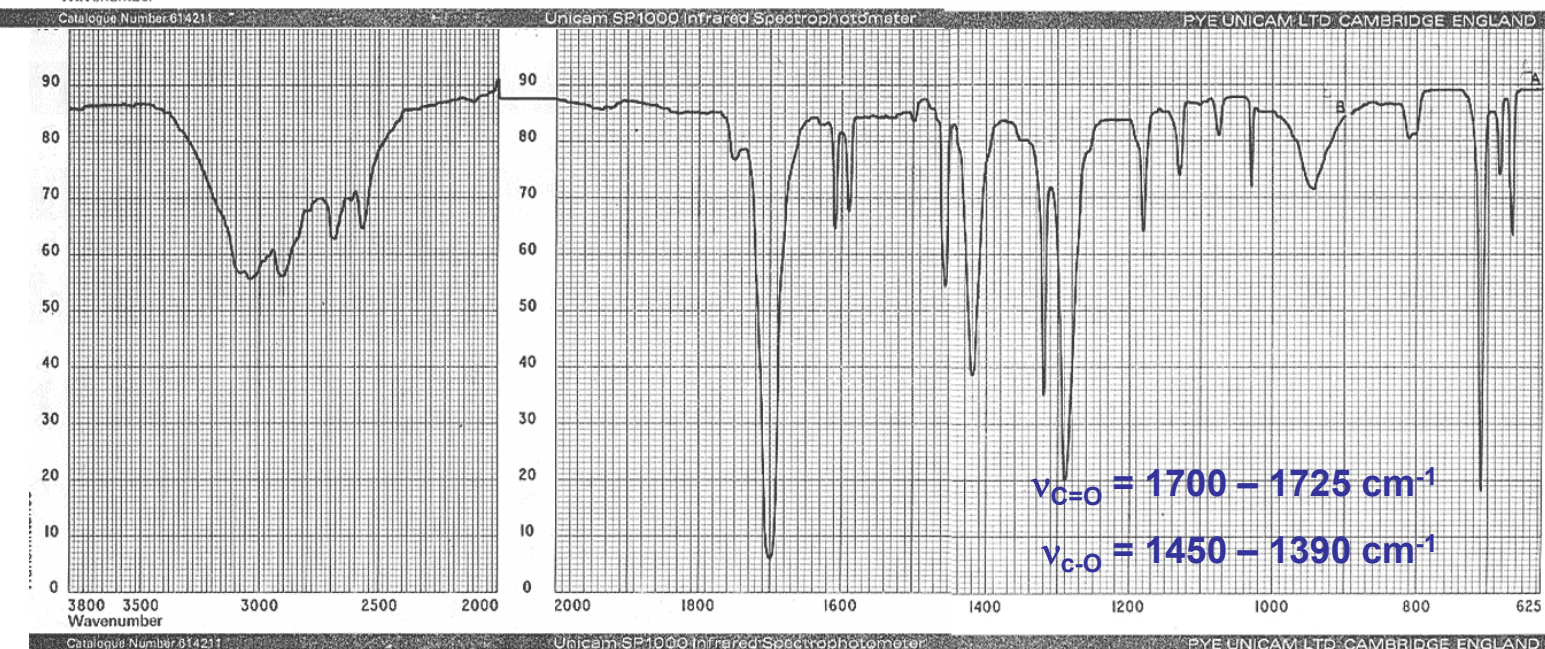
- 1) Citlivost na působení bází - tvorba solí karboxylových kyselin (také většina nukleofilů zde působí jako báze)
- 2) Citlivost na působení elektrofilů - (obecně kyselin), které aktivují karbonylový uhlík na nukleofilní atak
- 3) Citlivost karbonylového uhlíku na nukleofilní atak je omezená

Infračervená spektra karboxylových kyselin

26

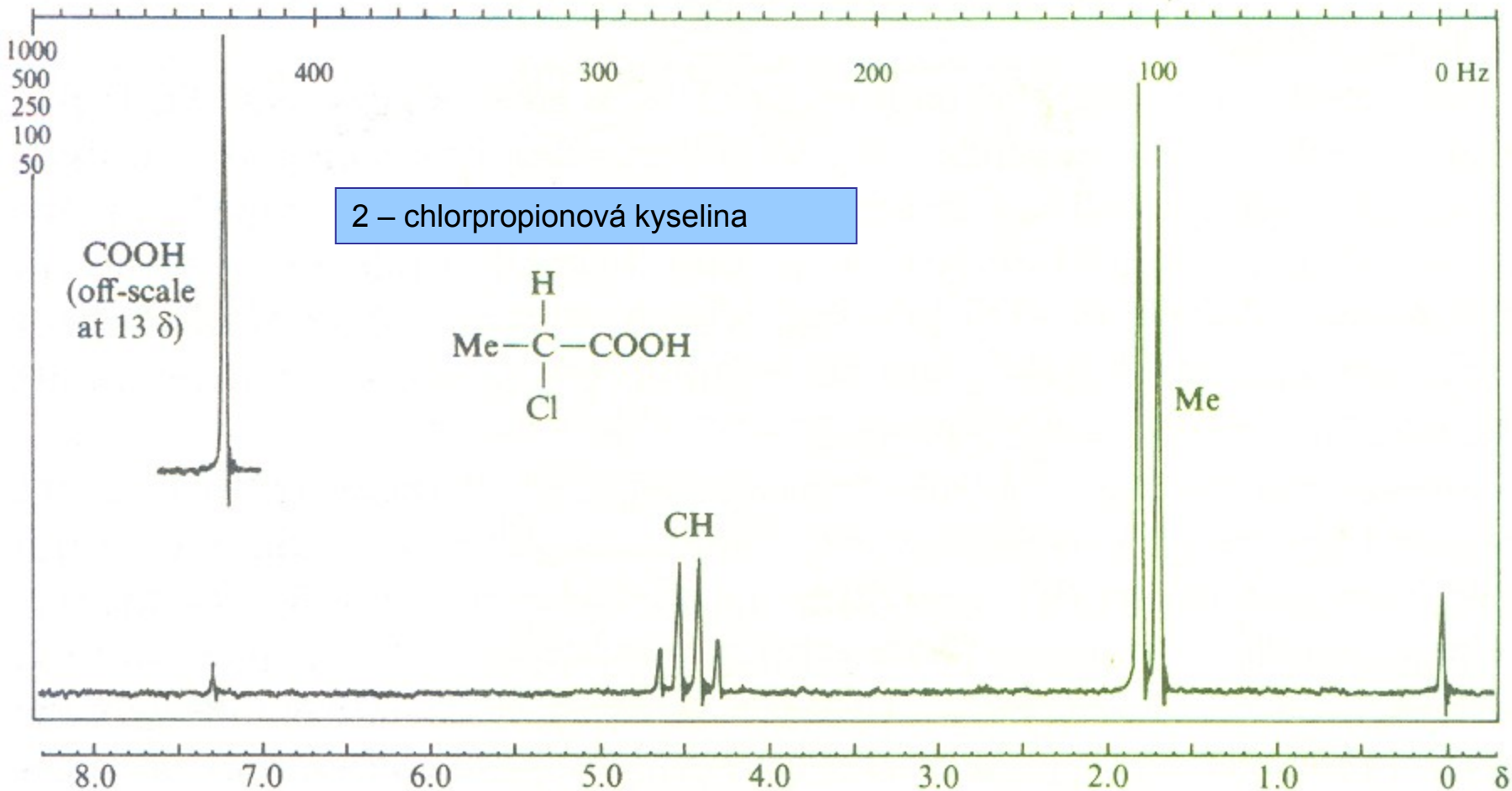
Sample	<i>n</i> -HEPTANOIC ACID A. 2% CS ₂ SOLUTION B. 2% CCL ₄ SOLUTION
Formula	CH ₃ (CH ₂) ₅ COOH
Phase	LIQUID
Thickness	A. 0.12 m.m. B. 0.15 m.m.
Reference	A. CS ₂ , B. CCL ₄
Operator	
Date	

Sample	BENZOIC ACID A. 2% CS ₂ SOLUTION B. 2% CCL ₄ SOLUTION
Formula	<chem>c1ccccc1C(=O)O</chem>
Phase	LIQUID
Thickness	0.2 m.m.
Reference	A. CS ₂ , B. CCL ₄
Operator	
Date	

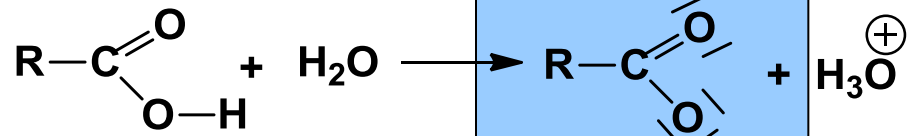

NMR spektra karboxylových kyselin

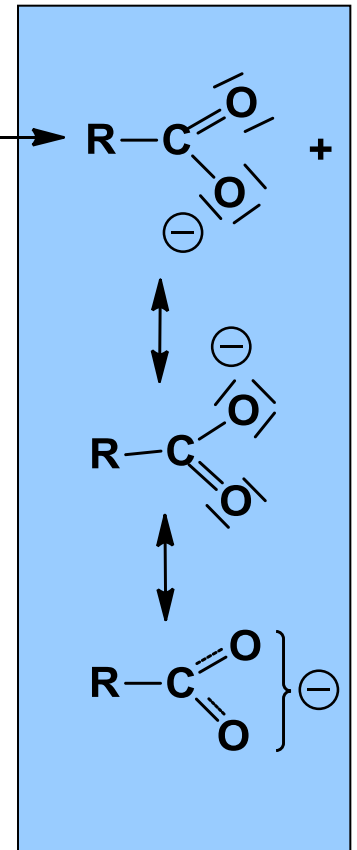

Spektrum měřeno v CDCl_3 (stopy nedeuterovaného chloroformu vidíme při $\delta = 7,3$ ppm)

TABULKA pK_a hodnot kyselin

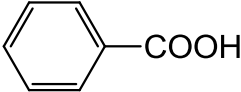
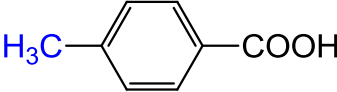
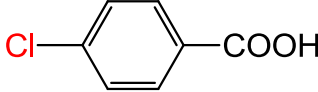
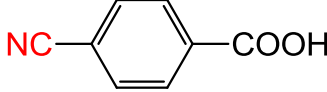
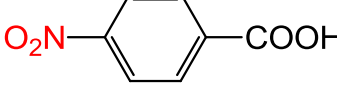
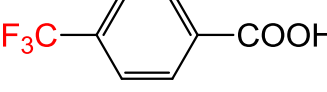
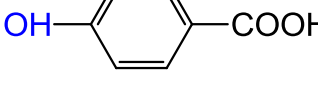
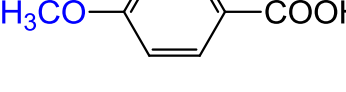

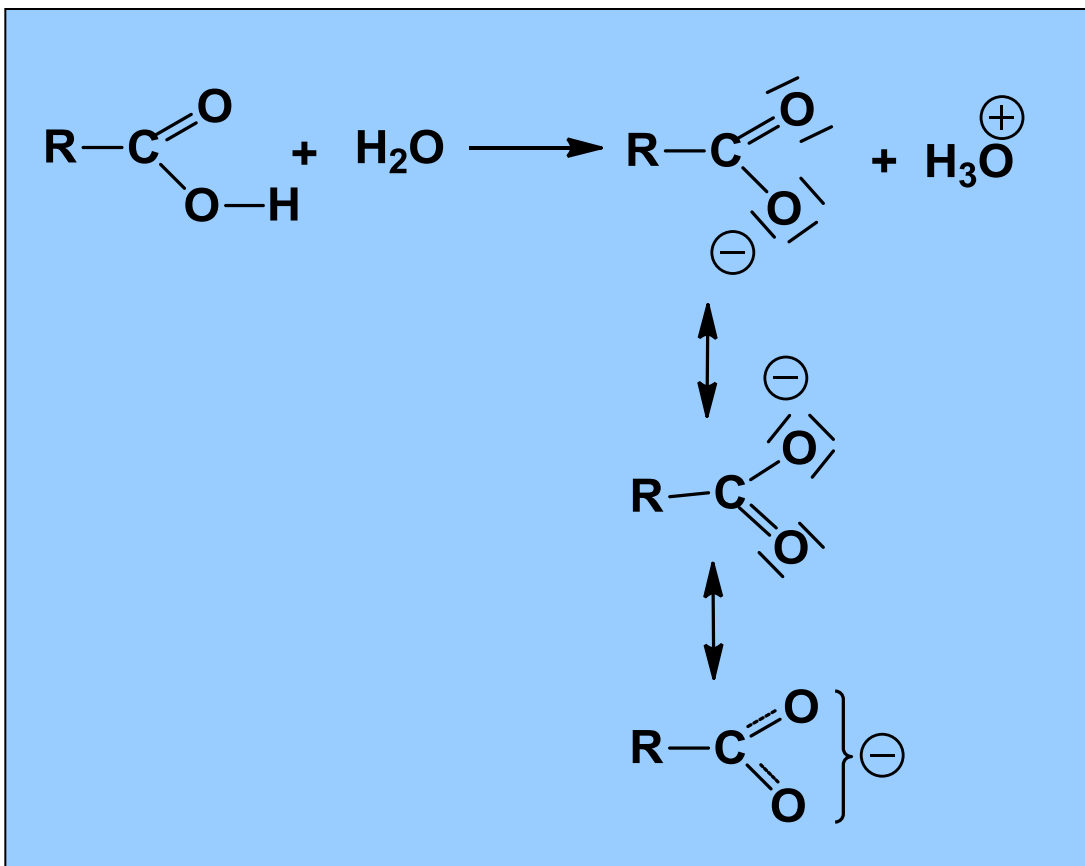
Kyselina	pK _a	Kyselina	pK _a
HCOOH	3,70		
CH ₃ COOH	4,74	Cl-CH ₂ -COOH	2,9
CH ₃ CH ₂ COOH	4,87	Cl ₂ CH - COOH	1,3
CH ₃ CH ₂ CH ₂ COOH	4,82	Cl ₃ C - COOH	0,7
F-CH ₂ COOH	2,59		
Cl-CH ₂ COOH	2,85		
Br-CH ₂ COOH	2,90		
N ⁺ C-CH ₂ COOH	2,47		
CF ₃ -CH ₂ COOH	3,06		
CH ₃ O-CH ₂ COOH	3,57		
HO-CH ₂ COOH	3,83		
C ₆ H ₅ -CH ₂ COOH	4,31		

Tabulka pK_a hodnot aromatických kyselin

	4,2
	4,38
	3,97
	3,55
	3,42
	3,66
	4,57
	4,47

Hammettova rovnice

Taftova rovnice

Taftova rovnice

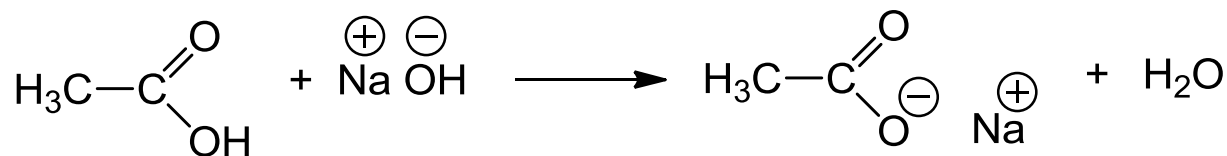
$$\log k / k_0 = \rho^* \cdot \sigma^*$$

	σ^*				σ^*
CH_3^-	0,0			H^-	0,49
C_2H_5^-	-0,1			Cl-CH_2^-	1,05
C_3H_7^-	-0,115			Cl_2CH^-	1,94
$(\text{CH}_3)_3\text{C}^-$	-0,30			Cl_3C^-	2,65
				HO-CH_2^-	0,55
				NC-CH_2^-	1,30

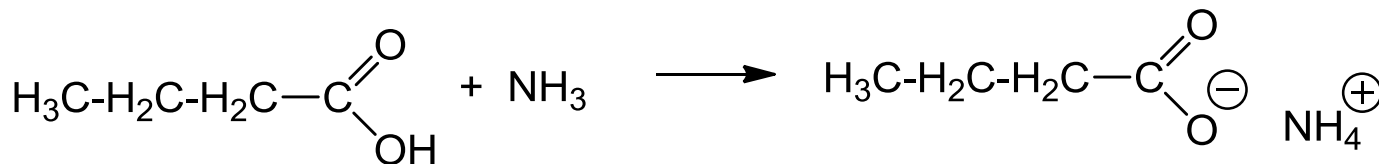
Taftovy konstanty substituentů s hodnotou větší než nula naznačují, že substituent má vlastnosti oproti methylu akceptornější; naopak konstanty s hodnotou menší než nula, představují skupiny elektrondonorní. Míru jejich elektronového vlivu můžeme tímto kvantifikovat.

Reaktivita karboxylové funkce

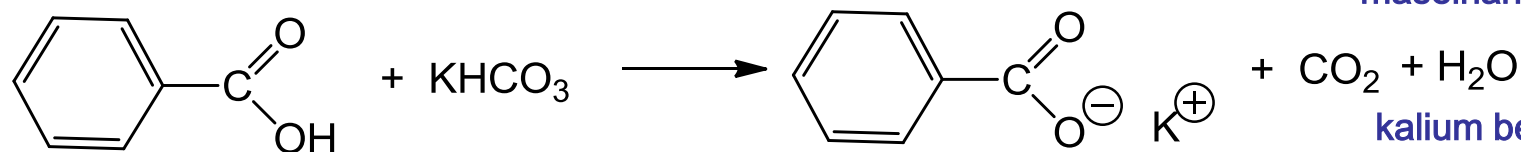
Působením bází vznikají soli karboxylových kyselin

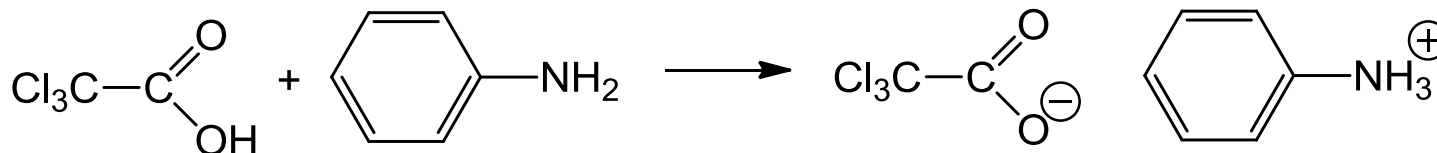
natrium acetát
octan sodný

amonium butanoát
máselnan amonný

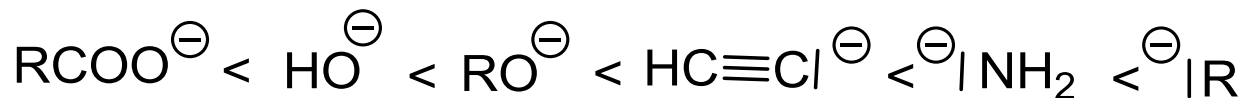
kalium benzoát
benzoát draselný

anilinium trichloracetát
trichloracetát anilina

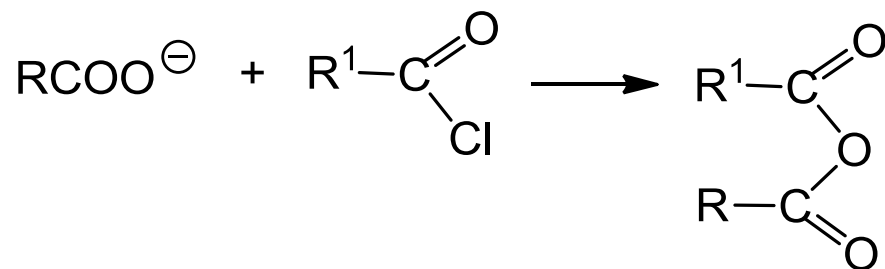
Soli karboxylových kyselin

Bazicitu karboxylátových aniontů je malá díky delokalizaci záporného náboje,

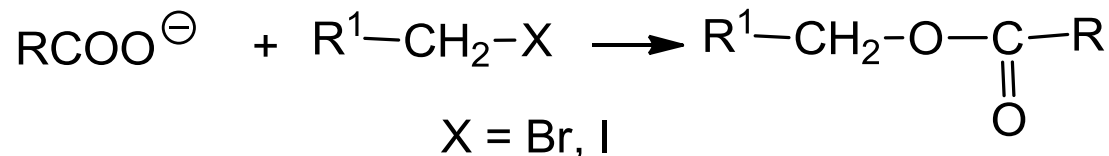

ale bude např. dostatečně silnou bází k aktivaci Perkinovy syntézy

přesto může reagovat jako nukleofil s odpovídajícím elektrofilním centrem

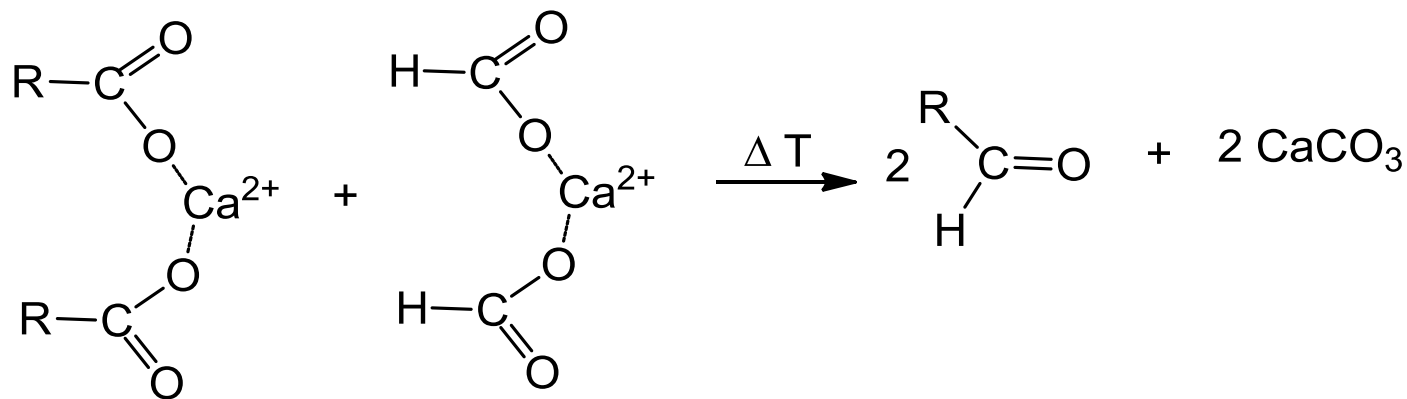
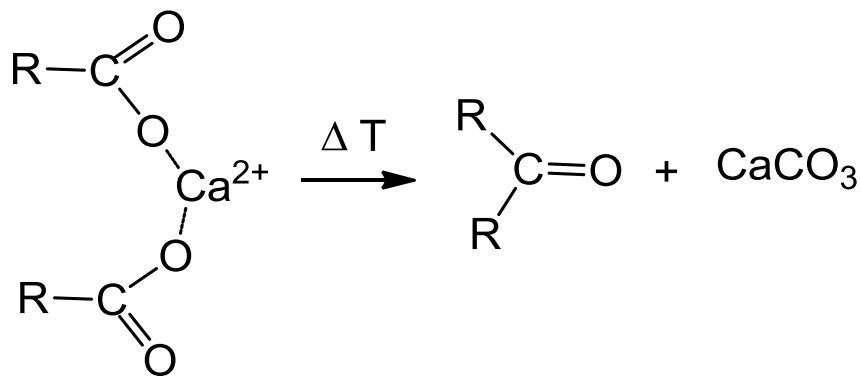
**tvorba nesymetrických
anhydridů**

tvorba esterů

Soli karboxylových kyselin

využití Ca^{2+} a Ba^{2+} solí k přípravě ketonů

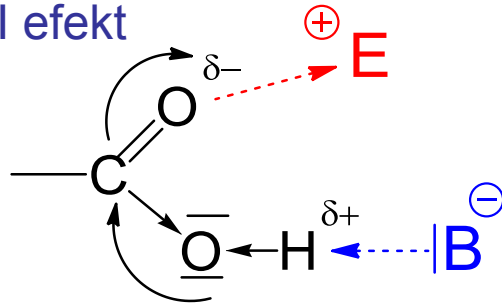

kombinací s mravenčanem vápenatým připravíme aldehyd

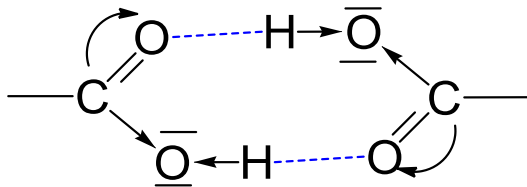
Reaktivita karboxylové funkce

- M efekt, - I efekt

- I efekt < + M efekt

- I efekt kyslíku

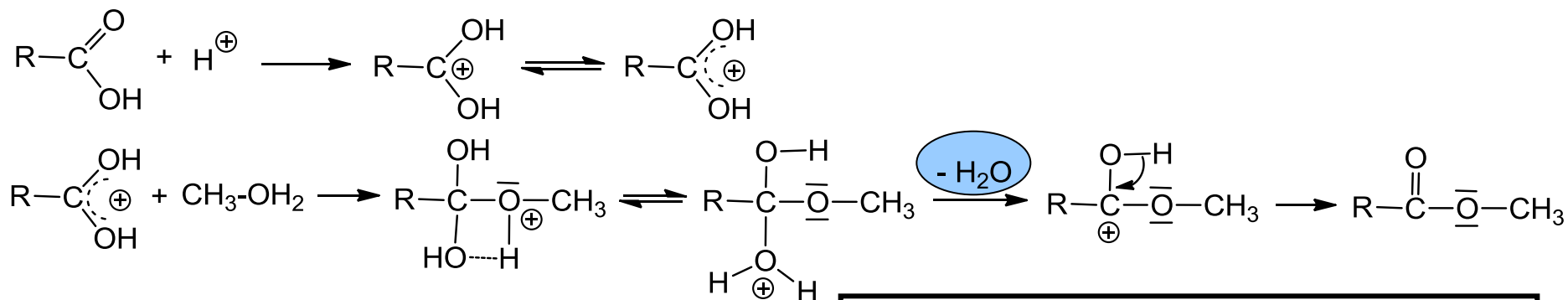
tvorba dimerů

Reaktivita:

- 1) Citlivost na působení bází - tvorba solí karboxylových kyselin (také většina nukleofilů zde působí jako báze)
- 2) Citlivost na působení elektrofilů - (obecně kyselin), které aktivují karbonylový uhlík na nukleofilní atak
- 3) Citlivost karbonylového uhlíku na nukleofilní atak je omezená

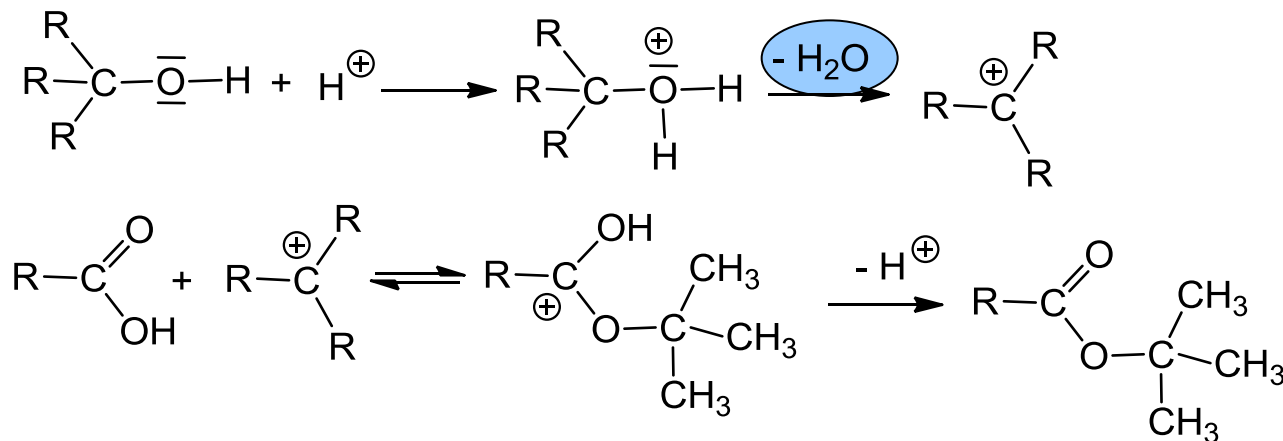
Reaktivita karboxylové funkce

Aktivitu karbonylu budeme vyvolávat kyselým katalyzátorem

mechanismus potvrzen experimenty s isotopem ^{18}O
je charakteristický pro reakce prim. a sek. alkoholů

proton katalyzuje vytvoření kladného náboje na karbonylu a současně potlačuje disociaci kyseliny

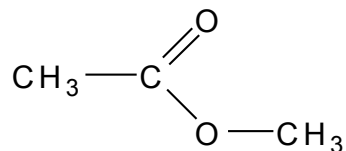
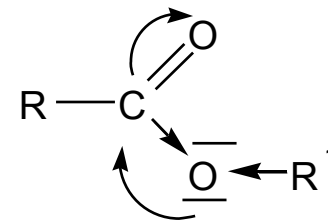
mechanismus typický pro esterifikace s terciárními alkoholy

Reaktivita karboxylové funkce

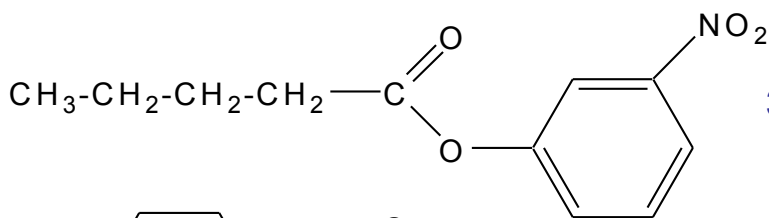
Estery karboxylových kyselin

Názvosloví:

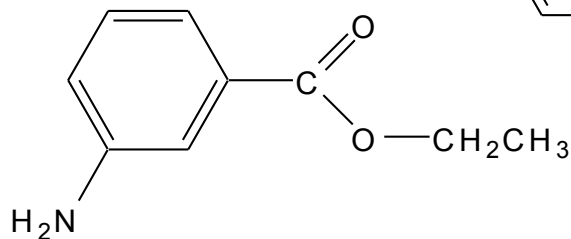
Alkyl (aryl) alkanoát

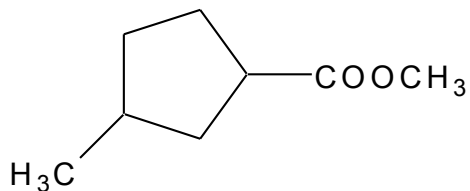
**methyl acetát, octan methylnatý,
methyl ester kys. octové**

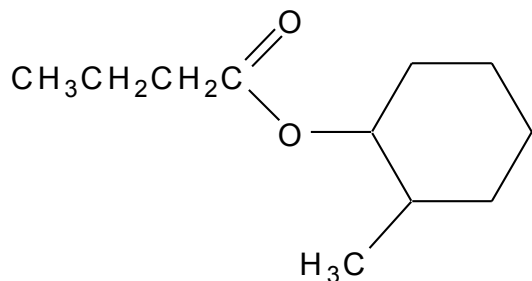
3-nitrofenyl-pentanoát, 3-nitrofenyl ester kys. pentanové

ethyl-3-aminobenzoát, ethyl ester kys. 3-aminobenzoové

methyl-3-methylcyklopentankarboxylát

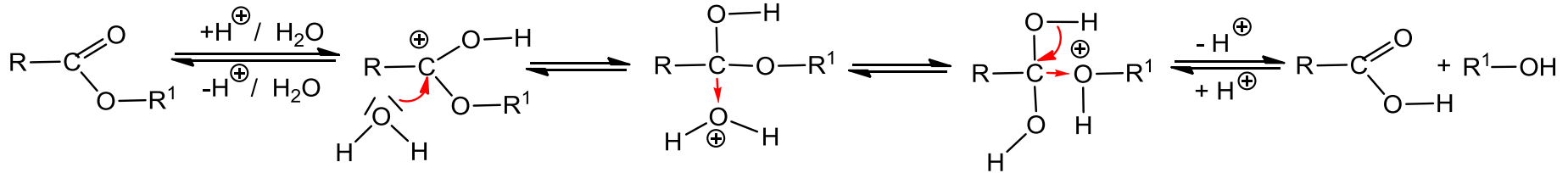

**2-methylcyklohexyl-butanoát, 2-methylcyklohexyl
ester kyseliny butanové**

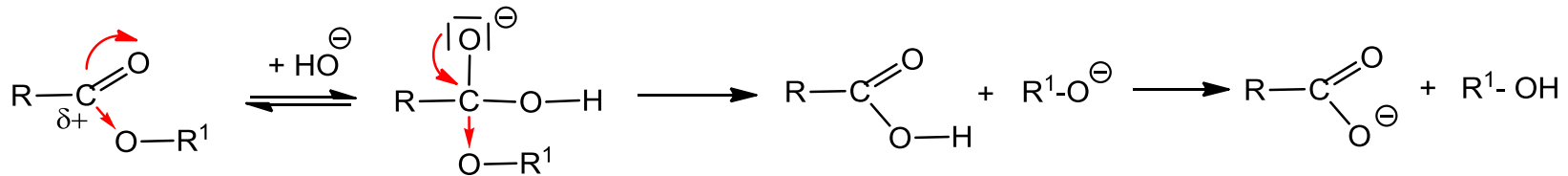
Reaktivita esterů karboxylových kyselin

Hydrolyza esterů

kyselá katalýza

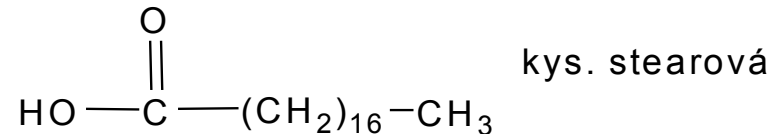
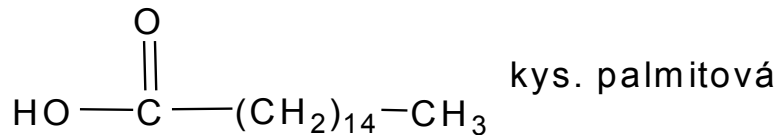

bazická katalýza (zmýdelnění)

při bazické hydrolyze vznikají soli karboxylových kyselin

soli vyšších mastných kyselin se nazývají mýdla,
(získávají se zmýdelněním tuků působením NaOH, KOH)

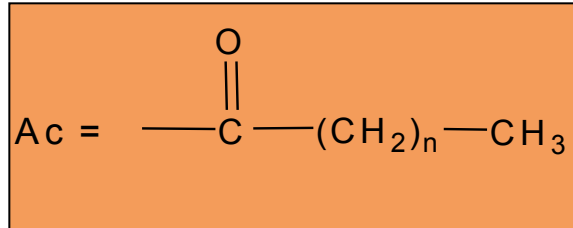
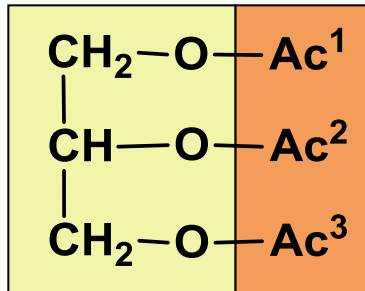

nerozpustnost Ca^{2+} a Mg^{2+} solí

Reaktivita esterů karboxylových kyselin

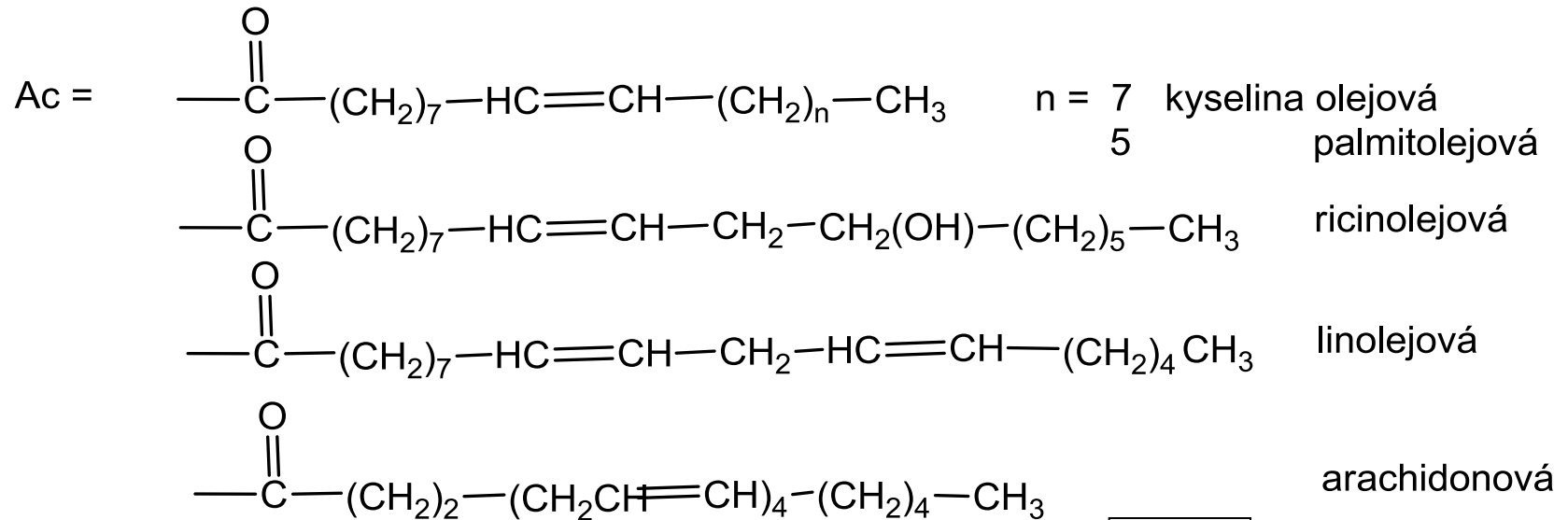
Tuky (triglyceridy)

estery vyšších mastných kyselin s glycerolem

n = 10	kyselina laurová
12	myristová
14	palmitová
16	stearová
18	arachidová

nenasycené kyseliny v živých tkáních vždy *cis*- konfigurace

ztužování tuků

vosky

Reaktivita esterů karboxylových kyselin

Alkalická hydrolýza tuků - zmýdelnění

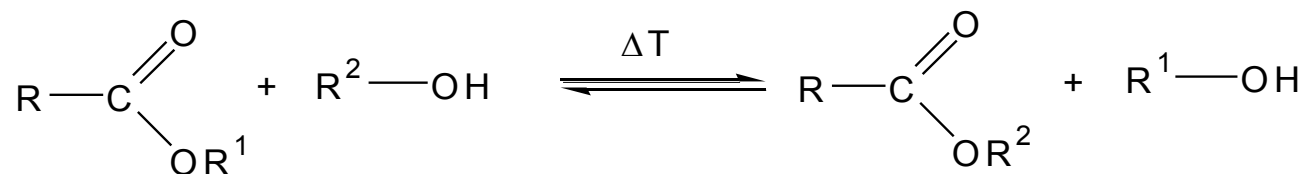
probíhá mechanismem alkalické hydrolýzy esterů

po reakci vznikají sodné či draselné soli mastných kyselin – **mýdla** a **glycerin**

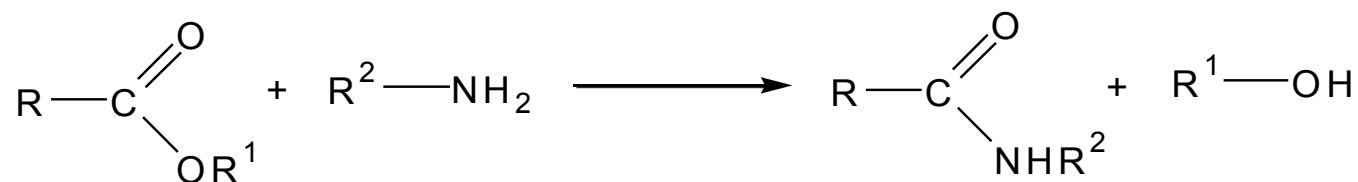
Použití mýdel : mazadla, detergenty

Reaktivita esterů karboxylových kyselin

Reesterifikace

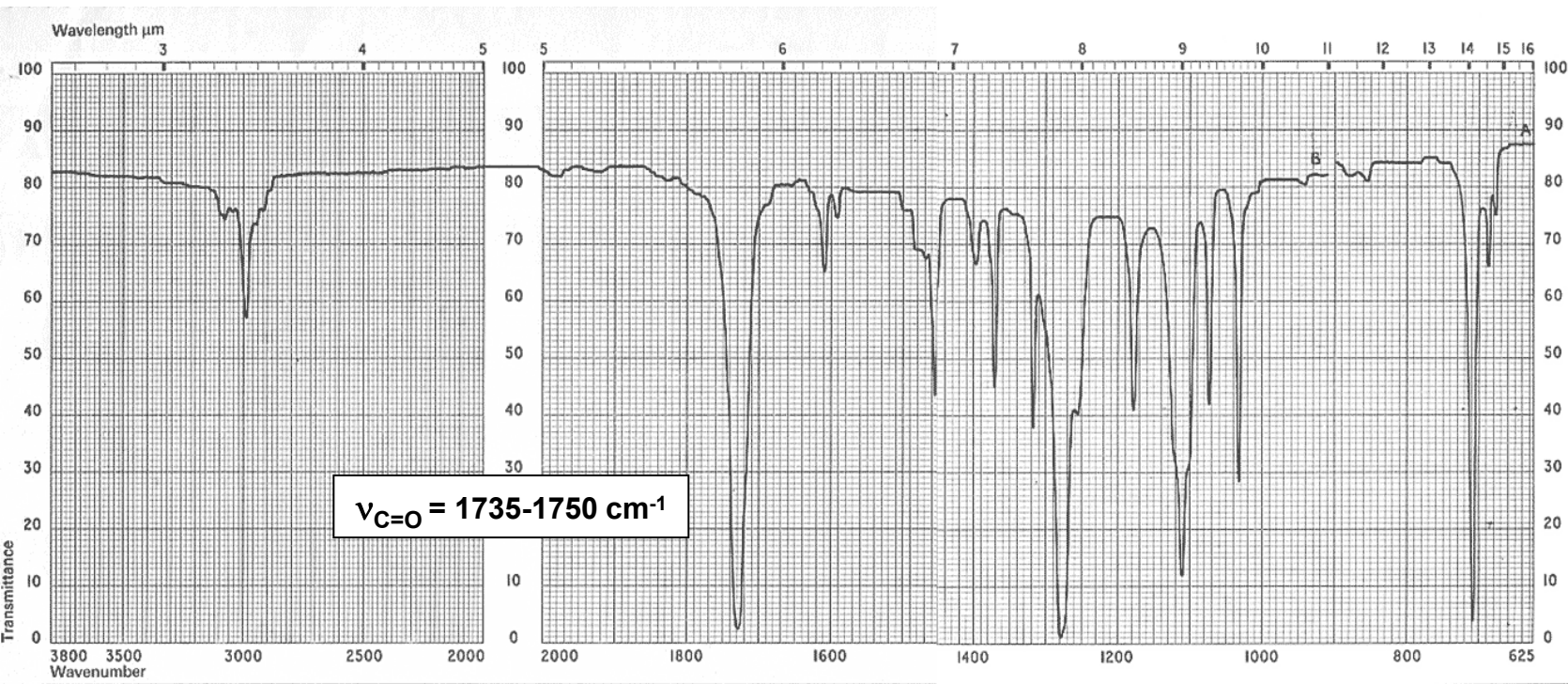
Působením výševroucího alkoholu za varu dochází k výměně alkoholické části esteru za jiný zbytek; níže vroucí alkohol se z reakční směsi oddestilovává.

Působením nukleofilnějšího amoniaku nebo aminu lze nahradit zbytek alkoholu v molekule esteru za amino skupinu – příprava amidu karboxylové kyseliny.

Infračervená spektra esterů

$\nu_{C=O} = 1735-1750 \text{ cm}^{-1}$

30

Sample	ETHYL BENZOATE A. 2% CS ₂ SOLUTION B. 2% CCL ₄ SOLUTION
Formula	C ₉ H ₁₀ O ₂
Phase	LIQUID
Thickness	A) ~ 0.15 mm. B)
Reference	A. CS ₂ , B. CCL ₄
Operator	
Date	

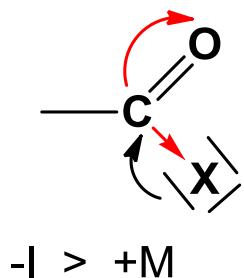
NMR spektra esterů karboxylových kyselin

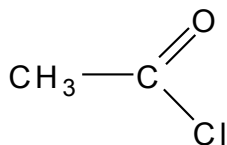
Reaktivita karboxylové funkce

Funkční deriváty karboxylových kyselin

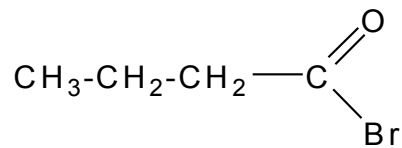
Halogenidy karboxylových kyselin

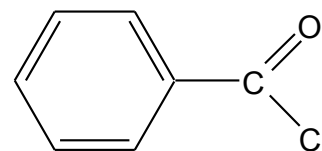
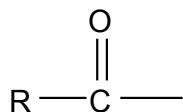
Halogenid kyseliny ..... Acyl halogenid

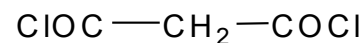
acetylchlorid
chlorid kys. octové

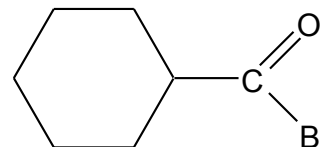
butyrylbromid
bromid kys. máselné
bromid kys. butanové

chlorid kys. benzoové
benzoylchlorid

malondichlorid
chlorid kys. malonové

cyklohexankarbonyl
bromid

Reaktivita:

- 1) Citlivost na působení bází - tvorba solí karboxylových kyselin (také většina nukleofilů zde působí jako báze)
- 2) Citlivost na působení elektrofilů - (obecně kyselin), které aktivují karbonylový uhlík na nukleofilní atak
- 3) Citlivost karbonylového uhlíku na nukleofilní atak je omezená – příprava jiných derivátů

Funkční deriváty karboxylových kyselin

Příprava acylhalogenidů

